

Rıza Nur hatıralarında, durumu hakkında şunları anlatıyor:

"Bu eseri yazmaya başladığım vakit, öyle yorgun idim ki iki satır okumaya ve yazmaya bile halim yoktu. Gözlerime de zaaf gelmişti, dermansız düşmüştüm. Hem de gurbette bin dert içinde ve her şeyden usanmış, bıkmış, **hatta yaşamak bile istemez** raddelere gelmiştim [51].

Şimdi istinadgahsız, ümitsiz, dehşetli bir emelden mahrum, bedbinlik içinde, yeisten, kederden yana **biten bir mahliikum**. [73]

Evliliğin beni öldürüp çiğnenmiş bir paçavra gibi pörsütüp bitiren kara dertleri içindeyim [312].

Tefekkürattan bir hale geliyorum ki, dimağım tutuşmuş, yanıyor gibi, öleceğim. Çünkü tenebb uhat-ı dimağiye müthiş. Miğdem hergün bozuk. Karnım gazdan dolu gibi. Biteviye aşağıdan gazçıkıyor. [. .]

Tırnaklarım cadı tırnağı gibi uzuyor, **içi de simsiyah kir**. Her gün keseyim diyorum, fakat bir türlü vakit bulamıyor, yarın diyorum. Bu suretle bir-iki ay kalıp Çinli tırnağı gibi oluyor. Sakalım da öyle. Papaz gibiyim. Evde banyo var. Fakat lüzumu kadar banyo da alamıyorum. Çünkü vakit alıyor. Hasılı **pis bir adam oldum**. Halime ben de **ığreniyorum** [1415].

Takriben iki ayda bir, okuduğumu anlamaz hale geliyorum. Sersem gibi oluyorum [1416].

Halimizi bilen biri, bir gün bana 'Şaşıyorum, bu bela içinde sen nasıl oluyor da kitap yazabiliyorsun?' demişti [1418].

Altı aydır hatıratımla uğraşıyorum. O da bitiyor. Ancak buna **angaryaya çalışır gibi** nefsimi cebrederek **zorla çalışıyorum** [1467].

Başım da sersemlemiş, vücudum halsiz [1474].

Beni bir nokta tutuyordu. O da [karımın] **namuslu** olması idi. Üç-beş aydır **namusunda da zayıflık görüyorum**. Lafları bir **fahişe sözleri** oldu. Bir müddettir, bir Fransız şoför ile ami (dost) imiş, bu adam bunu **bedava otomobilinde gezdiriyormuş**, bu da onu **bedava tıraş ettiriyormuş**. Haber alınca çıldırır gibi oldum. [.]

Dedim, şu karıyı mı öldüreyim, şoförü mü öldüreyim? [. .]

Ayrılıp boşanmaya karar verdik. Bana 'Senin de dostun olurum' demesin mi? [1554/1555]

[Karım] bir kaç ay evvel de, 'Randevu evlerinin çok kazandığını **Madam ... söylüyor. Onunla beraber bir kerhane açalım**' demişti. Ben de gırtlığını sıkıştırdım [1555].

Karı mı İstanbul'a yollayınca, berber dükkanı başıma kaldı. Gitmesem her şeyi çalarlar. Sekizde dükkanı açıyorum. Günde beş-

altı defa yerleri süpürüp saçları kaldırıyorum. Sekiz buçuğa kadar dükkanda uğraşmak ve hizmetçilik. Bu yaşta bu da başıma geldi. Berber olduk [1590].

Bu kadın beni akılca, sıhhatçe, namusca, paraca, herşeyce bitirdi [1590].

Vücudumu yıktı, beynimi yıktı, namusu mu yıktı, cebimi yıktı, ömrümü yıktı [1599].

Hanım İstanbul'dan döndü. Dükkandan kurtuldum. Yine beni arada dükkana yolluyor. Bu kadarın zararı yok [1600].

Meğerse çenemin altında iki taraflı bir yara olmuş imiş. Çalışma esnasında hissetmemişim [1658].

Hiç olmazsa uyku uyumak için Nice'e gitmeye karar verdim. Kafa mı dinlendirmeye pek muhtacım [1689].

Yorgunum, çok yorgunum [1690].

Karım yine hastaneden çıktı, eve geldi. Çıktığından beri bizim uyku yine gitti. Beynim çok yorgun [1736].

Bizim ağalar (M. Kemal ve İsmet vb.) İstanbul'a gelmişler. Yalova'da ve oradaki çiftliklerde zevk ve sefa ediyorlar. Şahane tebdil havalar yapıyorlar. **Ben burada iki odaya tıkılm ışım, ölüyorum. Of!** (1777]

Naime elimi, Nesrin eteğimi öptüler. Biraz evvel karıma orospu diyen, beni pezevenk yapan bu alçak hizmetçiler, şimdi böyle yaptılar. Dünyada en korktuğum bu sözlerdi. Başıma geldi. Herkese rezil oldum. Karımı ve hizmetçileri [sonunda İstanbul'a] yolladım (1586).

Karımdan şu mektu bu aldım: '**Ben burada kendime bir hayat arkadaşı buldum.** [. .] Bunu başkasından duyarak üzülme imkan bırakmıyorum.' Namussuz, vicdansız karı! Sonunda bana boynuz da taktı [1785].

Galiba bu işte [M.Kemal'in] ve İsmet'in de parmağı var [1786].

Boynuz takmak gücüme, amma gitti. Bu tesir her gün daha ziyade arttı. İçimi, beynimi burdu durdu. Hazmı bozdu. Uykumu aldı. Beni müthiş keder ve hiddet kapladı. **16 kilo kaybetmişim** [1791] . . '